आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ को
नीति तथा कार्यक्रम

तिलोत्तमा नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय
मणिग्राम, रुपन्देही, ५ नं. प्रदेश, नेपाल

मिति २०७५/०३/०६

- नगर उप-प्रमुखज्यू, आदरणीय अतिथिज्यूहरु, कार्यपालिका तथा नगरसभा सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अधिकृतहरु, जिल्लास्थित कार्यालय प्रमुखहरु, सल्लाहकार, विभिन्न संघ-संस्था प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, सञ्चारकर्मी, कर्मचारीलगायत उपस्थिति सम्पूर्ण महानुभावहरु !
- यस नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को नीति तथा कार्यक्रम गरिमामय सभा समक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा म गौरवान्वित भएको छु । स्थानीय सरकार; नेपाली जनताको त्याग, बलिदान र लामो संघर्षको उपलब्धि हो । बलिदानीपूर्ण संघर्षबाट प्राप्त र ऐतिहासिक संविधानसभाबाट जारी भएको नेपालको संविधान अनुसार स्थापित स्थानीय तहका अधिकारहरुलाई अभ्यास गर्ने अभियान अघि बढिरहेको यस अवसरमा म लोकतन्त्र प्राप्तिको लामो संघर्ष एवं आन्दोलनका क्रममा आफ्नो अमूल्य जीवन बलिदान दिनुहुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात अमर शहिदहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । साथै, विभिन्न आन्दोलनका क्रममा घाइते, वेपत्ता नागरिकप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु ।
- तिलोत्तमा नगरपालिका लोकतन्त्रका आधारभूत मूल्यमान्यता, बहुलवादी खुला समाज, मानव अधिकार, सामाजिक न्याय, सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै विधिको शासनप्रति पूर्णप्रतिबद्ध छ । लोकतन्त्रलाई सामाजिक जीवन पद्धतिका रुपमा स्थापित गर्ने कुरामा नगरपालिका हरपल प्रयत्नशील छ । शासकीय व्यवस्थामा आएको परिवर्तनको अनुभूति सबै नगरबासीले गर्न सकून् भन्नेमा हामीहरु अत्यन्त सचेत छौं ।
- नगरको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई आत्मसाथ गर्दै सन्तुलित र समन्यायिक विकासको बाटोमा अघि बढ्न यस नगरपालिका दृढ छ । हामीहरु योजनाबद्ध र प्राथमिकताका आधारमा विकास निर्माणका कामहरु हुनुपर्छ भन्नेमा प्रतिबद्ध छौं । **'मालिक होइन, सेवक हौ'** भन्ने मान्यतामा आधारित जनउत्तरदायी, पारदर्शी, मेहनती र सहयोगी संयन्त्रबाट नै समृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ भन्ने मान्यतालाई हामीले आफ्नो मार्गदर्शनका रुपमा ग्रहण गरेका छौं ।
- आर्थिक वर्ष २०७५/२०७६ को नीति तथा कार्यक्रमको लक्ष्य **"समृद्ध नगर : खुशी नगरबासी"** रहेको छ । यस नीति तथा कार्यक्रम संघीयताको कार्यान्यनसँगै सिंहदरबारको अधिकार जनताको बीचमा पुर्याउन कोशेढुङ्गा सावित हुने अपेक्षा गरिएको छ । अब म चालु आर्थिक वर्षमा सम्पादन भएका महत्वपूर्ण क्रियाकलापहरुलाई बुँदागत रुपमा पेश गर्ने अनुमति चाहान्छु ।

१. **एक अर्ब ६९ लाखको बजेट निर्माण :** नगरपालिकाबाट आर्थिक वर्ष २०७४/७५ का लागि एक अर्ब ६९ लाख रुपैंयाँको बजेट सार्वजनिक गरिएकोमा आर्थिक वर्षको अन्तसम्म ९५% कार्यान्वयन हुने देखिएको छ ।

२. **सडक ग्राभेल योजना : 'नगरका सबै बाटोलाई व्यवस्थित र उच्चस्तरको ग्राभेल गराउने'** योजनाअनुसार चालू आर्थिक वर्षमा ७ करोड ९० लाख रुपैंयाँको काम सम्पन्न भएको छ ।

३. **पशु बीमा र कृषि ऋणमा अनुदानको व्यवस्था :** नगरपालिकाले चालु आर्थिक वर्षबाट सुरु गरेको पशु बीमा अनुदानको व्यवस्थाअनुसार हालसम्म ७६२ जनाले त्यसतो अनुदान लिइसक्नु भएको छ ।

४. **एकीकृत नगर विकास गुरुयोजना निर्माण : "सम्मुनत, सुरक्षित तथा वातावरणमैत्री सुन्दर शहर, सुशासनयुक्त पर्यटकीय र समृद्ध तिलोत्तमा नगर"** भन्ने दुरदृष्टि सहित नगरको एकीकृत विकासका लागि गुरुयोजना बनाउने काम सम्पन्न हुने क्रममा रहेको छ ।।

५. **केन्द्रीय प्रशासनिक भवन तथा अतिथि गृह शिलन्यास :** वडा नं. ६, कुञ्जलापुरमा निर्माण हुने प्रमुख प्रशासनिक भवन र वडा नं. ९ को केउलानीमा निर्माण हुने सभाहलसहितको अतिथि गृहको शिलन्यास भई निर्माण कार्य अघि बढाइएको छ ।

६. **सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सुशासन :** स्थानीय तहको सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश २०७४ बमोजिम वडा कार्यालयहरुबाट सम्पादन हुने कामहरु तत्-तत् वडा कार्यालयहरुबाट नै सम्पादन हुने व्यवस्था मिलाइएको छ । यसअनुसार १७ वटा वडा कार्यालयहरु स्थापना भएका छन् । सबै वडा कार्यालयहरुमा आन्तरिक नेटवर्क जडान भैसकेको छ । कार्यालयमा विद्युतीय हाजिरी मेसिन जडान गरी संचालनमा ल्याइनुका साथै कार्यालय परिसरमा सिसी क्यामरा जडान गर्ने लक्ष्य रहेको छ ।

७. सार्वजनिक हानी नोक्सानी नहुने तर प्रचलित मापदण्ड पूरा गर्न नसकेर नक्सापास, नक्सा नियमित गर्ने लगायतका कामहरु थाँती रही समस्यामूलक बनेका स्थानीय जनताका समस्याहरु स्थलगत अनुगमन गरी समस्याको हल गर्ने परिपाटीको सुरुवात गरिएको छ ।

८. **भ्यूटावरको काम सुरु :** वडा नं. १ स्थित सामुदायिक वन अन्तर्गत् शंकरनगर वन विहार तथा अनुसन्धान केन्द्र (वनवाटिका) परिसरमा निर्माण हुने दश तले भ्यूटावरको शिलन्यास भई निर्माण कार्य सुरु भएको छ ।

९. **विपद् प्रकोप राहत कोष स्थापना तथा वितरण :** विपद् पीडितहरुको राहत तथा उद्धारमा सहयोग पुर्याउन स्थापना गरिएको कोषबाट हालसम्म ९० जना लाभान्वित भएका छन् । सो कोषबाट जेठ

मसान्तसम्म रु. ४,५३,५००।- भुक्तानी भई रु. १,४१,३५८ बैंक मौज्जाद रहेको छ ।

१०. **सडकहरुको अभिलेखिकरण :** नगर भित्रका सडकहरुको डिजिटल प्रविधिबाट अभिलेखीकरण गर्ने कामको सुरुवात गरी करिब सबै वडाको रेकर्ड अद्यावधिक गर्ने काम सम्पन्न भैसकेको छ ।

११. **सार्वजनिक जग्गाको लगत संकलन कार्य :** नगरपालिका भित्रको सार्वजनिक/सरकारी जग्गाको लगत संकलन कार्य जारी रहेको छ । हालसम्म वडा नं. ३, ४, ९ र १३ मा लगत संकलन कार्य सकिएको छ भने वडा नं. १४ मा लगत संकलन कार्य चलिरहेको छ भने बाँकी वडाहरुमा क्रमशः लष्त संकलन कार्य हुनेछ ।

१२. **तथ्यांक संकलन :** नगरभित्रका अव्यवस्थित, सुकुम्बासी तथा भूमिहीन नागरिकको तथ्यांक संकलन कार्य सबै वडाहरुमा भैरहेको छ । यस्तै नगरको जनसाङ्ख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास तथा लैङ्गिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क, सार्वजनिक सम्पत्ति, सामुदायिक सम्पत्ति भवन, सडक, पसल, व्यवसायको विवरण सहितको तथ्यांक अभिलेख अद्यावधिक गर्नको लागि तथ्याँक प्रविष्टि (डाटा ईन्ट्री) को काम भैरहको छ ।

१३. **सरसफाई अभियानलाई नियमितता प्रदान :** नगरलाई सफा, सुन्दर र हरभरा बनाउन सरसफाई अभियानलाई '**ग्रिन तिलोत्तमा, क्लीन तिलोत्तमा'** भन्ने नाराका साथ नियमित बनाइएको छ । २०७४ साउन ९ गतेबाट सुरु गरिएको सरसफाई अभियान जेठ मसान्तसम्म आईपुग्दा १९ औं श्रृंखलामा पुगेको छ । नगरका सडकहरुलाई हरियाली बनाउने उद्देश्यले बुटवल-बेलहिया सडक किनारमा विभिन्न बैंक, सहकारी, क्लव, संघ-संस्थासँगको सहकार्यमा रोपिएका बिरुवालाई हुर्काउन र संरक्षण गर्न आवश्यक प्रबन्ध मिलाइएको छ । साथै जोगिकुटीदेखि मणिग्रामसम्मको सडकको दायाँबायाँ वृक्षारोपण गरिएको स्थानमा संघ संस्था, क्लब र स्थानीय व्यवसायीहरुको सहकार्यमा बगैचा निर्माण कार्यलाई तीव्रता दिइएकोमा यो कार्यक्रम अन्य स्थानमा पनि लागू हुने क्रममा रहको छ ।

१४. **फोहोरमैला व्यवस्थानपन :** नगरपालिका क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरलाई स्रोतमै वर्गिकरण गरी गल्ने र नगल्ने छुट्टाई फोहोर उत्पादनको मात्रालाई कम गर्न र फोहोरमैलाको वैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि जनसहभागिता वास सहकारी संस्था लि. वडा नं. ८ सँग सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाअनुसार कार्य प्रारम्भ गरिएको छ । साथै फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि ल्याण्डफिल्ड साइटको सम्भाव्यता अध्ययन भैरहेको छ ।

१५. **प्लाष्टिक भोला निषेधित अभियान सञ्चालन : 'प्लाष्टिक भोलामुक्त नगर : हामी सबैको एउटै रहर'** भन्ने अभियानका साथ २०७५ वैशाख १ गतेबाट प्लाष्टिक भोला निषेधित अभियान सञ्चालन गरिएको छ ।

१६. **छाडा चौपाया व्यवस्थापन :** नगरपालिकामा रहेका छाडा चौपायहरु नियन्त्रण अभियान संचालन गरिएको छ । गौशालालाई सार्वजनिक-निजी साभ्ेदारीको अवधारणअनुसार संचालन गर्न विभिन्न पक्षहरुसँग छलफल भैरहेको छ । **ईस्कोन** नामक अन्तराष्ट्रिय संस्था साभ्ेदारीका लागि ईच्छुक देखिएको छ । चौपाया छाडा छाड्ने प्रवृत्ति हटाउन घरगोठमा पालिएका चौपायालाई सार्वजनिक स्थानमा छाड्नेहरुलाई कारवाही स्वरुप पहिलो पटक तीन हजारसम्म जरिवाना लगाउने व्यवस्था सहितको **छाडा पशु चौपाया नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५** जारी गरिएको छ । गौशाला व्यवस्थापनका लागि करिब १५ लाख रुपैया खर्च भएको छ ।

१७. **स्थानीय शिक्षा :** नगरको शिक्षालाई थप व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने गरी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरी विभिन्न कार्यहरु सम्पन्न गरिएको छ । तीन वटा प्राथमिक तहका विद्यालयहरु मर्ज गरिएको छ भने विभिन्न सामुदायिक तथा निजी विद्यालयहरुको नियमित अनुगमन गरिएको छ । सामुदायिक विद्यालयका प्रअहरुसँग कार्यसम्भौता गरिएको छ ।

- नगरका सबै सामुदायिक विद्यालयको बाल विकास शिक्षाका सबै बालबालिकाहरुलाई **निःशुल्क खाजाको** व्यवस्था मिलाइएको छ । भने कक्षा ५ सम्मका विद्यार्थीलाई **टिफिनकारीको** व्यवस्था मिलाइएको छ । यो व्यवस्थाबाट बाल विकास शिक्षाका १३२५ जना र कक्षा ५ सम्मका ३९९२ जना विद्यार्थी लाभान्वित भएका छन् ।
- नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको तथ्यांकगत अवस्था भल्किने गरी **शैक्षिक प्रोफाइल** तयार पार्ने काम भैरहेको छ । यो शैक्षिक सत्रभित्र नगर शिक्षा नीति तथा कार्यक्रम बनाउने लक्ष्य छ ।

१८. **विषयगत शाखा व्यवस्थापन :** शिक्षा, सहकारी, स्वास्थ्य, महिला विकास लगायतका विषयगत शाखा स्थापना भई विषयगत रुपमा कार्यसम्पादन भैरहेका छन् । सहकारी दर्ता र नियमनको काम नगरपालिकाबाट सुरु गरिएको छ ।

१९. **स्थानीय कानून :** नगरपालिकाले मुलुकमैं पहिलो पटक स्थानीय कानुन निर्माण गरी त्यसको जानकारी संघीय सरकार र प्रदेश सरकारलाई गराएको छ । पहिलो नगरसभाबाट पारित विभिन्न ऐन, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित गरेर नगरपालिकाले त्यसको जानकारी संघीय र प्रदेश सरकारलाई गराएको छ । हालसम्म विभिन्न २१ वटा ऐन, नियम, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण

भैसकेका छन् भने १५ वटा निर्माणको क्रममा छन् । नगरपालिकाभित्र सञ्चालन हुने सबै प्रकारका सार्वजनिक महत्वका कार्यक्रमलाई उपलब्धिमुलक, मितव्यायी, छिटो-छरितो, समयसापेक्ष बनाउन **सार्वजनिक महत्वका कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका** जारी गरिएको छ ।

२०. **स्थानीय न्याय सम्पादन :** प्रचलित कानुनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी न्यायिक समितिले स्थानीय न्याय सम्पादनको काम प्रारम्भ गरेको छ । न्यायिक समितिको सचिवालयको स्थापना, न्याय सम्पादनका कार्यविधिहरुको प्रकाशन लगायतका कामहरु सम्पन्न भएका छन् । सानातिना विवादको निरुपण स्थानीय तहबाटै हुने समाधान प्रणाली बसिसकेको छ । जेठ मसान्तसम्म न्यायिक समितिमा आएका ६८ वटा मुद्धाहरु मध्ये ३६ वटा फछ्र्योट भएका छन् । ११ वटा मुद्धा सचिवालयमा छलफल गराएर माथिल्लो निकायमा पठाइएको छ भने ७ वटा मुद्धा वडा कार्यालयमा पठाइएको छ । १४ वटा मुद्धा छलफलको क्रममा रहेका छन्

२१. **घरबास पर्यटन (होमस्टे)** : वडा नं १३ को सेमरीमा स्थानीय थारु समुदायको भाषा, संस्कृति र कलाको संरक्षण र विकासका अतिरिक्त स्थानीय जनसमुदायमा स्वरोजगारका अवसर सिर्जना गर्न, जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन, विपन्न, महिला, आदिबासी जनजाती समेतको संलग्नता रहने गरी पर्यटन व्यवसायबाट प्राप्त हुने लाभलाई समुदायको पहुँचभित्र ल्याउने संरचनाको निर्माण र विकासका लागि होमस्टेको कार्य अघि बढाइएको छ । **होमस्टे सचिवालय** उद्घाटन गरी स्थानीयहरुको क्षमता अभिवृद्धिको काम अघि बढाइएको छ ।

२२. **टोल विकास संस्थाहरुको गठन :** नगरको विकासलाई समुदायमा आधारित, समुदाय नियन्त्रित बनाउँदै स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम उपयोग गरी समग्र विकासमा योगदान पुर्याउनको लागि हालसम्म करिब २०० वटा टोल विकास संस्थाहरु गठन भैसकेका छन् ।

२३. **भगिनी सम्बन्ध :** कृषि, उद्योग, वाणिज्य, विज्ञान तथा प्रविधि र सांस्कृतिक क्षेत्रमा सहयोग आदान प्रदान गर्नुका साथै अन्तर्राष्ट्रिय शहरहरुसँगको सम्बन्ध विस्तार गरी नगरपालिकाको पहिचान स्थापित गर्ने उद्देश्यले Ankang City चीन र जापानको Nagoya City लगायतका शहरहरुसँग नेपाल सरकारको स्वीकृती लिई भगिनी सम्बन्ध राख्नको लागि आवश्यक गृहकार्य भैरहेको छ ।

२४. **बजार अनुगमन :** बजार अनुगमन निर्देशिकाअनुसार बजार अनुगमनको कार्यलाई नियमित पारिएको छ । नगरपालिका अन्तर्गत्का नदी तथा खोलाहरुबाट हुने नदीजन्य पैदावारको अनियमितता तथा चोरी निकासी नियन्त्रणका लागि विशेष पहलका कामहरु भैरहेका छन् ।

२५. **व्यवस्थित सहरीकरणका लागि 'ल्याण्ड पुलिङ' को अवधारणा :** व्यवस्थित र योजनाबद्ध सहरीकरणका लागि नगरपालिकाले '**ल्याण्ड पुलिङ प्रोजेक्ट**' को अवधारणा अघि सारेको छ । **'ल्याण्ड पुलिङ'** का सन्दर्भमा नगरपालिकाले विज्ञसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया गरिसकेको छ ।

२६. **जथाभावी जग्गा प्लटिङमा रोक तथा भवन तथा सडकको नयाँ मापदण्ड : जग्गा विकास तथा प्लटिङ सम्बन्धी मापदण्ड-२०७४** जारी गरी नगरपालिकाको पूर्व-स्वीकृतिविना जग्गा प्लटिङमा रोक लगाइनुका साथै **भवन निर्माण मापदण्ड-२०७४** कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । लामो सयमको प्रयासपछि आगामी आर्थिक वर्षमा नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रको पुनर्नापीको कार्यलाई अर्थमन्त्रालयबाट कार्यक्रममा समावेश गर्न सफल भइएको व्यहोरा जानकारी गराउँदछु ।

२७. **वडा नं. १७ लाई स्वायत्त क्षेत्र घोषणा गर्न सिफारिस :** स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा रहेको 'एकै भाषा वा संस्कृति भएका स**मुदायको** सघन उपस्थिति र बाहुल्यता रहेको, सामाजिक तथा आर्थिक विकास सूचकाङ्क राष्ट्रिय औषतभन्दा कम रहेको जिल्ला, स्थानीत तह वा वडालाई प्रदेश सरकारको परामर्शमा नेपाल सरकारले स्वायत्त क्षेत्र घोषणा गर्न सक्ने' भन्ने व्यवस्थाअनुसार वडा नं. १७ लाई स्वायत्त क्षेत्रको रुपमा घोषणा गर्न नेपाल सरकारलाई आग्रह गरिएको छ ।

२८. **प्राथमिकतामा रहेका २५ सडकको राइट अफ वे निर्धारण :** चरणबद्ध छलफलबाट छनौट भई आएका २५ वटा सडकको राइट अफ वे ४३ फुट निर्धारण गरेर प्राथमिकीकरणका साथ शहरी शासन तथा पूर्वाधार विकास आयोजनालाई विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डिपिआर) तयार पार्न सिफारिस गरिएको छ ।

२९. **व्यवसायीलाई करको दायरामा ल्याउन वडा-वडामा शिविर :** सबै प्रकारका व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याउनुका साथै तिनीहरुको तथ्यांक अद्यावधिक राख्न वडा-वडामा पुगेरै व्यवसाय दर्ता शिविर सञ्चालन गरिएकोमा जेठ मसान्तसम्म झण्डै तीन हजार पाँच व्यवसाय दर्ता भएका छन् । त्यसबाफत नगरपालिकालाई झण्डै ७८ लाख राजस्व संकलन भएको छ ।

३०. **'बेगनबेली' नगरको सिटी फ्लावर निर्धारण :** नगर फूल (सिटी फ्लावर) को रुपमा 'बेगनबेली' लाई स्वीकृत गरी सो फूल नगरको मुख्य **कार्या**लय, वडा कार्यालय, विषयगत कार्यालय, शिक्षण संस्थालगायतका सबै प्रकारका संगठिन संघ-संस्थाको परिसर तथा सडकहरुमा आकर्षक डिजाईमा रोप्ने व्यवस्था मिलाउन संघ-संस्थालाई आव्हान गरिएको छ ।

३१. **एकीकृत सम्पत्ति करको तयारी :** मुलुकका अन्य स्थानीय तहमा जस्तै यस नगरपालिकामा पनि आगामी साउन १ गतेदेखि एकीकृत **सम्पत्ति** कर लागु गर्ने तयारी गरिएको छ ।

३२. **ठूला विकास आयोजनाका लागि पहल :** नगरपालिकाले आफ्नै स्रोतबाट निर्माण गर्न नसक्ने ठूला आयोजना निर्माणका लागि यस क्षेत्रका प्रतिनिधिसभा तथा प्रदेशसभा सदस्यज्यूहरुका साथै संघीय र प्रदेश सरकारलाई आग्रह गरिएको छ । यस्तै मणिग्राममा ईलाका प्रशासन कार्यालय राख्न गृह मन्त्रायलाई अनुरोध गरिएको छ ।

३३. **नगर प्रहरी परिचालन :** स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले गरेको व्यवस्थाअनुसार नगर प्रहरी नियुक्त गरी परिचालन गरिएको छ । हाल पाँच जना रहेका नगर प्रहरीको संख्या बढाइने छ भने यसलाई व्यवस्थित बनाउन नहर प्रहरी परिचालन कार्यविधि जारी गरिएको छ ।

३३. नगर क्षेत्रमा डिपिआर प्रस्ताव तयार हुने क्रममा रहेका महत्वपूर्ण आयोजनाहरु निम्नानुसार रहेका छन् : मेडिकल कलेज, एकीकृत ढल निकास योजना, तिलोत्तमा रिंगरोड, औद्योगिक करिडोर ।

३४.**प्रस्तावित आयोजनाहरु :** एकीकृत सडक विकास आयोजना, खानेपानी आयोजना, क्षेत्रीय बसपार्क, फोहोरमैला प्रशोधन केन्द्र, अन्तर्राष्ट्रिय खेल मैदान, क्षेत्रीय स्तरको चिडियाखाना, कृषि उपज संकलन, प्रशोधन केन्द्र तथा कोल्ड स्टोर, तिलोत्तमा उद्योग ग्राम, अटोमोवाईल जोन, मासु प्रशोधन केन्द्र लगायत रहेका छन् ।

३५. दाङ्गको घोराही, म्याग्दीको बेनी, मकवानपुरको भीमफेदीलगायत ७ वटा नगरपालिका/ गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरुले हाम्रो नगरपालिको **अध्ययन भ्रमण** गर्नुभएको छ ।

आगामी आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम

शिक्षाः

१. शिक्षा नगर विकासको मेरुदण्ड हो भन्ने विषयलाई गम्भीरताका साथ अवलम्वन गर्दै **'सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक र भौतिक सुधारः बालबालिका विद्यालय प्रवेशको पहिलो आधार'** भन्ने नाराका साथ समग्र शिक्षा प्रणालीको सुधारमा लागि स्पष्ट दृष्टिकोण, प्रतिबद्धता र लगनशीलता साथ अगाडि बढिनेछ । यस क्षेत्रको सुधारका लागि कुनै प्रकारका बहानाबाजी, निहीत स्वार्थ हाम्रा लागि स्वीकार्य हुने छैन । हचुवाका भरमा होइन स्थापित मान्यताको जगमा टेकेर प्रष्ट दृष्टिकोणका साथ आगामी आर्थिक वर्षमा शैक्षिक विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

२. शिक्षा प्रणालीलाई आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणको संवाहक रुपमा विकास गर्नका लागि सबै तह एवं विधाको शिक्षामा समतामूलक पहुँचको सुनिश्चितता, गुणस्तरमा सुधार, अब्बल व्यवस्थापकीय क्षमताको विकास, सामुदायिक एवं संस्थागत विद्यालय बीचको भिन्नताको अन्त्य, असल अभ्यासहरुको आदान प्रदान, अन्त्य, शिक्षा क्षेत्रका **"आशालाग्दा अभ्यास"** र **"प्रयास गरे परिवर्तन सम्भव छ"** भन्ने मान्यता स्थापितका लागि शैक्षिक प्रणालीलाई जिम्मेवार, जवाफदेही, पारदर्शी, नतिजामुखी र उत्तरदायी बनाउँदै नगरपालिकालाई शैक्षिक क्षेत्रको हबको रुपमा विकास गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण, समुदायको अपनत्व विकास, सघन र नियमित अनुगमन, समन्वयतात्मक प्रयासलगायत शिक्षा प्रणालीका स्थापित मान्यताका आधारमा शैक्षिक सुधारका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

३. नगरपालिकाको शिक्षा प्रणालीलाई विगतमा सिकिएका पाठहरुको आधारमा विद्यमान कानूनी, संस्थागत र प्रक्रियागत सुधारलाई थप सुदृढ बनाउँदै रणनीतिक ढंगले अगाडि बढाइनेछ । आगामी ३ वर्ष भित्र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय बीचको **दुरी समान** गर्ने, सामुदायिक विद्यालयप्रति **आकर्षक बढाउने** रणनीति अवलम्बन गरिनेछ ।

४. संस्थागत विद्यालयद्धारा विद्यार्थीहरुलाई उपलब्ध प्रदान गर्नुपर्ने छावृत्तिलाई १० प्रतिशत कायम गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गराईनेछ ।

५. लैङ्गिकमैत्री तथा बालमैत्री सिकाई प्रणालीको उपयुक्त रणनीति तय गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

६. सामुदायिक विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार, दरबन्दी मिलान, विद्यालय अनुगमन, दिवा खाजा, टिफिनकारी वितरण, विद्यार्थी भर्ना अभियान, केही विद्यालयको विस्तृत योजना तयार पार्ने, सबै विद्यालयलाई पूर्णसरसफाईयुक्त, एकीकृत र नतिजामा आधारित अनुगमन योजनाको निर्माण, विद्यालयका शिक्षक, कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिलगायतका थप प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछन ।

७. वार्ड नं १४ मा रहेको नर्मदेश्वर आधारभूत विद्यालय रहेको स्थानमा सूचना प्रविधिलगायत अन्य प्राविधिक शिक्षा अध्यापनका लागि **"तिलोत्तमा सिटी कलेज"** स्थापनाको लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

८. भौतिक पूर्वाधारयुक्त विद्यालयहरुमा प्राविधिक-शिक्षा अध्ययन-अध्यापनको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

९. महत्वपूर्ण **स्थानीय पाठ्यक्रमको** विकास गरिने छ ।

१०. कार्यपालिकाको निर्णयानुसार समायोजना भएका सामुदायिक विद्यालयको भौतिक सम्पत्ति व्यवस्थापनलाई उच्च प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा लगिनेछ ।

११. सामुदायिक विद्यालयहरुलाई विद्यार्थीको आवत-जावत व्यवस्थाका लागि **सवारी साधन खरिद** गर्न आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

१२. टिनका छाना भएका सामुदायिक विद्यालयहरुमा क्रमशः **"फल्स सिलिङ्ग"** राख्ने व्यवस्था आधारभूत तहबाट सुरु गरी विद्यार्थीहरुलाई टिनको प्रत्यक्ष छानामुनी बस्नु पर्ने बाध्यताको अन्त्य गरिनेछ ।

१३. नगरभित्रका सामुदायिक क्याम्पसहरुको संस्थागत विकास र स्तरोउन्नतीका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

स्वास्थ्य :

१४. **'स्वस्थ नगरबासी : स्वस्थ नगर'** भन्ने नाराका साथ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने कार्यमा नगर सरकार क्रियाशील रहनेछ । गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा रहेका विद्यमान चुनौतीहरुलाई न्यूनीकरण गर्न, सेवा प्रदायक संस्थाहरुको व्यवस्थापकीय प्रणाली सुदृढ गराउन, नेपाल सरकारबाट प्राप्त स-सर्त कार्यक्रमको अझै प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्न, आयुर्वेद औषधालयको क्षमता अभिवृद्धि, प्रजनन स्वास्थ्य सेवामा पहुँच अभिवृद्धि, निजी तथा सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमन, महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम, बालस्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम, औषधी तथा उपकरण आपूर्ति, स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम, आमा सुरक्षा कार्यक्रम, राष्ट्रिय खोप तथा विशेष खोप, भिटामिन तथा जुकाको औषधी लगायतका राष्ट्रिय स्तरका कार्यक्रमहरु प्रभावकारी कार्यान्वयन सहित नगरपालिकाको समग्र स्वास्थ्य प्रणालीको सुधारका लागि प्राथमिकता निर्धारण गरी छुट्टै नगर स्वास्थ्य नीति तर्जुमा गरी अगाडि बढाइनेछ । आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरबासीहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्नको लागि स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको प्रचारप्रसारलाई व्यापकता प्रदान गर्दै नमूनाका रुपमा वडा नं १७ का नागरिकलाई स्वास्थ्य बीमामा लाग्ने रकमको ३० प्रतिशत रकम नगरपालिकाले अनुदान दिने गरी बजेट व्यवस्था मिलाइने छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुर्याउने गरी बजेट

व्यवस्था गरिनेछ भने सहरी स्वास्थ्य क्लिनिकहरुलाई व्यवस्थित गर्नको लागि आवश्यक रणनीति तय गरिनेछ ।

१५. उमेर पुगेका महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलई नेपाल सरकारले प्रदान गर्ने रकममा केही रकम थप गरी **"सुनौलो अवकाश योजना"** लागू गरि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ भने बाँकी रहेका महिला स्वयम्सेविकाको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । साथै, उनीहरुलाई निश्चित प्रतिशत रकम खाजा भत्ता स्वरुप उपलब्ध गराइनेछ भने उत्कृष्ट कार्य गर्ने स्वास्थ्यकर्मीलाई पुरस्कृत गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

१६. मदिरा र सुर्तिजन्य पदार्थको उत्पादन, सेवन, आयात र बिक्री वितरण गर्ने कार्यलाई कार्यविधि अनुसार व्यवस्थित गरिनेछ । शैक्षिक संस्थाहरुमा ध्यान र योग शिक्षा कार्यान्वयनका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१७. वडा नं १० मा रहेको सेमरा बजार स्वास्थ्य चौकीलाई स्तरोउन्नती गरी २५ शैयाको अस्पतालको रुपमा विकास गरिनेछ । त्यसैगरी वडा नं १७ मा रहेको **"बीपी ग्राम"** लाई आवश्यक भौतिक पूर्वाधार सहित स्वास्थ्य केन्द्रको रुपमा संचालनमा ल्याइनेछ ।

१८. नगरपालिका भित्र रहेका स्वाथ्य चौकीहरुमा मासिक रुपमा आलोपालो गरी विशेषज्ञ चिकित्सकहरुको व्यवस्था गरी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१९. सबैलाई पायक पर्ने उपयुक्त स्थानमा **"सामुदायिक अस्पताल"** संचालन गर्नको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

२०. वडा नं. १ र ८ मा निर्माण हुने प्रदेशस्तरीय सरकारी मेडिकल कलेज स्थापनाका लागि संघीय सरकारसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

२१. स्वास्थ्य चौकीहरुमा रहेका प्रयोगशालाहरु तथा वर्थिङ्ग सेन्टरहरुको स्तरोउन्नती गरिनेछ ।

कृषि तथा पशुपालन :

२२. नगरपालिका भित्रको कृषियोग्य जमिनको पहिचान र संरक्षण गर्दै कृषि उत्पादनको क्षेत्रको विविधिकरण तथा विशिष्टिकरण मार्फत् नगरपालिकालाई **कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर** बनाउनको लागि आवश्यक रणनीति तय गरिनेछ ।

२३. **'एक घर : एक करेसाबारी : पकेट क्षेत्रमा व्यवसायिक तरकारी'** भन्ने नाराका साथ तरकारी उत्पादनको प्रशस्त सम्भावना रहेको वडा नं १४ लाई **"तरकारी पकेट क्षेत्र"** अन्य वडाहरुमा **"एक घर : एक करेसाबारी"** को नीति अवलम्बन गर्दै अर्गानिक तरकारी

उत्पादनलाई नगरभरी विशेष अभियानका साथ संचालन गरि आगामी एक वर्षभित्र तरकारीमा आत्मनिर्भर नगरपालिका घोषणा गरिनेछ ।

२४. नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कम्तिमा १५ जना कृषकलाई कृषि ऋण उपलव्ध गराई सोही प्रयोजनमा सदुपयोग हुन गएमा वा यस नगरपालिका भित्रका विभिन्न समूह (आमा समूह, टोल विकास संस्था, क्लव) लाई नगद/वस्तुगत सहायता उपलव्ध गराएमा त्यस्ता बैंकलाई **"हाम्रो बैंक"** नामक टोकन प्रदान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

२५. महिलाहरुको मात्र समूह गठन गरी व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय संचालन गरेमा उनीहरुले बैंक तथा सहकारीबाट लिएको १० लाख सम्मको ऋणको व्याजमा २% नगद अनुदान दिइनेछ । सार्वजनिक महत्वका कार्यक्रममा आयातित फूलको प्रयोग नगर्ने नगरपालिकाको अभियानलाई सफल पार्नको लागि फूलमालाको आयातलाई पूर्णरुपमा निरुत्साहित गरी स्थानीय फूलमालालाई प्रोत्साहन गर्ने अभियान संचालन गरिनेछ । कृषि कार्यमा लाग्ने ईन्धनको नियमित आपूर्तिलाई व्यवस्थित गर्न स्थानीय ईन्धन डिपोहरुसँग सहकार्य गरिने छ । ट्र्याक्टरलगायत कृषि औजारमा देखिएको एकाधिकारलाई नियन्त्रण गरिनेछ ।

२६. सिंचाई प्रणाली आसपासका **जग्गाहरु बाँझो राख्न नपाउने** व्यवस्थालाई कार्ययोजना सहित कार्यान्वयनमा लगिनेछ भने खाली जमिनमा केरा, मकै, घाँस, फूल, नर्सरी संचालन लगायतका कृषिजन्य क्रियाकलाप संचालनका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ ।

२७. कृषि हाटबजारहरुको विवरण संकलन गरी व्यवस्थित तवरले संचालन गरिनुका साथै कुनै व्यक्ति तथा संघ-संस्थाले सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधारणा अनुसार हाटबजार संचालन गर्न चाहेमा आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । **"माछा उत्पादनमा आत्मनिर्भर"** नगरपालिका घोषणाको लागि माछा पोखरी निर्माण लागतको निश्चित प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराउनुका साथै माछा पालनमा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

२८. **'व्यवसायिक रुपमा काम गर्ने किसानलाई नगरपालिकाको सम्मान : सबै किसानलाई उत्पादनमा आधारित अनुदान'** नीति अवलम्वन गरिनेछ । दुग्ध उल्पादक किसानहरुलाई प्रोत्साहित गर्न विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । नगरपालिका भित्र दुधको मूल्यमा एकरुपता कायम गरिनेछ । पशुपालन किसानहरुलाई दिँदै आएको पशु बीमा अनुदानलाई थप व्यवस्थित गरी निरन्तरता दिइनेछ ।

बाली तथा पशु संरक्षण कोषको व्यवस्थालाई थप व्यवस्थित गरिनेछ । सिंचाई सुविधा पुगेको र कृषियोग्य क्षेत्रलाई घडेरीमा परिवर्तन गर्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।

२९. स्थानीय संचार माध्यममा स्थानीय कृषि प्रणालीमा आधारित **"कृषि कार्यक्रम"** संचालन गरिनेछ ।

सहकारी :

३०. बचत तथा ऋणको कार्यक्रम संचालन गर्ने सहकारी मार्फत् **वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम** संचालन गरिनेछ । निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र र विकासका साझेदारहरुसँगको सहकार्यबाट सहकारी प्रवर्द्धन, समूह सहकारीकरण, सहकारी सचेतना, सहकारीमा रहेको पूँजी परिचालन, सहकारी मार्फत लगानीको अभिवृद्धि, **सहकारी खेती प्रणाली** लगायतका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

३१. सहकारी संस्थाहरुको सुदृढीकरण, विकास र प्रवर्द्धनको लागि नियमित अनुगमन, नियमन र निरीक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ । सहकारी संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी **थ्रीपी मोडलमा उत्पादनमूलक उद्योग व्यवसाय** संचालन गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ । नगरभित्रका सहकारीसँग सम्बन्धित अभिलेख अद्यावधिक गरिनेछ ।

३२. किसानहरु र कम आयस्तर रहेका नगारिकहरु आवद्ध रहेका सहकारी संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक सहयोग पुर्याइनेछ ।

सिंचाई :

३३. भैरहवा-लुम्बिनी भूमिगत जलपरियोजना (भैलुभुज) लगायतका सिंचाई प्रणाली र बोरिङ्गहरुलाई पूर्वअवस्थामा संचालनमा ल्याउन प्रोत्साहित गर्दै भैलुभुज लगायतका कृषि सिंचाई प्रणालीमा लाग्ने विद्युत् महसुलमा १०% अनुदान दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

३४. नगरको उपयुक्त स्थानमा **बहुउपयोगी सिंचाई पोखरी** निर्माण गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ ।

३५. तिलोत्तमाको सिंचाई प्रणालीको धरोहरको रुपमा रहेका **१६/३६ मौंजा सिंचाई प्रणालीको सुदृढिकरणका** लागि सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा उपयुक्त कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ । साथै उल्लिखित नहर र पानबोडा खोलालगायतका महत्वपूर्ण नहर आसपासका क्षेत्रको जग्गा संरक्षण, हरियाली प्रवर्द्धन, विश्रामस्थल तथा बगैचा निर्माण कार्यलाई टोल विकास संस्था मार्फत् अगाडि बढाइनेछ ।

३६. १६/३६ सिंचाई मौंजाको नगरपालिका प्रवेशमा जाली लगाएर माथिल्लो क्षेत्रबाट यस नगरपालिकामा बगेर आउने **प्लाष्टिकजन्य फोहोरलाई रोकथाम** गरिनेछ ।

३७. नगर भित्रका ठूला घोला तथा कुलाहरुमा **सघन सरसफाई कार्यक्रम** संचालन गरी सिंचाई प्रणालीलाई चुस्त दुरुस्त रुपमा राखिनेछ ।

उद्योग तथा रोजगारी :

३८. विकासको मेरुदण्डको रुपमा रहेको उद्योग तथा कलकारखानाका लागि हाम्रो नगरपालिका पूर्वाधार, यातायात, सञ्चार, अन्तर्राष्ट्रिय सीमा, विमानस्थल, औद्योगिक कोरिडोर, प्रदेश राजधानी, पर्याप्त जमिनलगायतका हरेक दृष्टिकोण उपयुक्त रहेको हुँदा पर्याप्त औद्योगिक वातावरण प्रदान गर्नको लागि नगरपालिका दृढ संकल्पित छ ।

३९. संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐनले दिएको अधिकारको अधिनमा रही सबै प्रकारका उद्योगहरुको व्यवस्थापनका लागि एकीकृत नीति तर्जुमा गरी उद्योगहरुलाई व्यवस्थित गरिनेछ । न्यूनतम १० जना नगरबासीलाई रोजगारी दिने उत्पादनमूलक उद्योगहरु चालु वर्षमा सुरु भएमा आगामी ३ वर्षसम्म लाग्ने व्यवसायिक करमा २० प्रतिशत छुट दिइनेछ । कम्तीमा ५० जना नेपाली नागरिकलाई रोजगारी दिने उत्पादनमूलक चालु उद्योगको नाममा रहेको जमिनमा लाग्ने एकीकृत सम्पत्ति करमा १५% छुट दिने नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

४०. अपाङ्गता भएका व्यक्तिले संचालन गरेको उद्योग/व्यवसायहरुमा तोकिएको करमा ५०% छुट दिइने नीति अवलम्वन गरिनेछ । उद्योगमैत्री वातावरण निर्माणका लागि नगरपालिकाले हरसम्भव प्रयास गर्नेछ । नगरपालिकाको नियमित बजेटबाट संचालन गरिने विषयगत तालीमलाई एकीकृत अवधारणा अनुसार नियमित रुपमा सञ्चालन गरिनेछ । वडा नं २ र १५ वडा कार्यालयलाई **"तिलोत्तमा नगर तालिम केद्र"** को रुपमा विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरिनेछ । नगरपालिकाबाट प्रदान गरिने तालिमहरुलाई सीपयुक्त र स्वरोजगारमूलक बनाउनेगरी आगामी वर्ष न्यूनतम ५०० जना युवा/युवातीलाई स्वरोजगारमूलक तालिम प्रदान गरिनेछ ।

४१. वडा नं. १० को रोहिणी नदीको पुलभन्दा उत्तर तर्फको क्षेत्रमा **"तिलोत्तमा उद्योग ग्राम"** स्थापना गर्नको लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

पर्यटन :

४२. वडा नं. १३ मा प्रस्तावित **सेमरी होमस्टे (घरबास)** लाई पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रुपमा निर्माण गर्नको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण गर्दै अन्य तालीम, अध्ययन अवलोकन लगायतका प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु संचालन गरिनेछ । उक्त स्थानको होमस्टे संस्थागत भैसकेपछि अन्य उपर्युक्त स्थानमा विस्तार गरिनेछ । भगवान बुद्धको जन्मस्थान लुम्बिनी सँगसँगै गौतमबुद्धसँग जोडिएका अन्य स्थानहरुसँग सामिप्यता बढाई पर्यटन प्रवर्द्धनमा टेवा पुर्‍याउने उद्देश्यले प्रमुख राजमार्ग तथा सहायक राजमार्गहरुमा आकर्षक बुद्धमूर्तिहरु राखिनेछ । शहरभित्रका महत्वपूर्ण पार्कहरुलाई थप व्यवस्थित र स्तररोन्नती गर्दै आकर्षणको केन्द्र बनाईनेछ ।

४३. सिद्धार्थ राजमार्ग अन्तर्गत् तिलोत्तमा नगरपालिकाको उत्तर दक्षिण प्रवेशद्वारका २ स्थानहरु (जोगिकुटी र कोटिहवामा) **बुद्ध मूर्ति सहितको आकर्षक "प्रवेशद्वार"** निर्माण मार्फत पर्यटकहरुलाई नगरको फरकपन अनुभूति गराइनेछ । नगरको गौरवको रुपमा रहेको **"तिलोत्तमा भ्यूटावर"** को निर्माण कार्यलाई तिव्रता दिई तोकिएको समयमा नै पूरा गरिनेछ । वडा नं ८ मा रहेको विन्दवासिनी ताल, वडा नं. १४ को नन्दभाउजु काललाई संरक्षण र स्तरोउन्नती गरिनेछ । नगरभित्र रहेका अन्य पर्यटकीय तथा वनभोज स्थलहरुको स्तरोउन्नतीको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ । वार्ड नं ८ को करहिया सामुदायिक वनमा **"बोटानिकल गार्डेन"** निर्माणको लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

४४. आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन र रोजगारी सिर्जना गर्न होटल व्यवसायले नेपालीलाई मात्र रोजगारी दिई कम्तीमा एक हजार पर्यटक (आन्तरिक पर्यटक समेत) बसाउनेलाई आ.व. २०७५/०७६ मा व्यवसाय करमा १५% छुट दिई पर्यटन प्रवर्द्धनको क्षेत्रमा योगदान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

४५. शंकरनगर वनविहार तथा अनुसन्धान केन्द्रलाई थप गुल्जार बनाई उक्त स्थानमा रहेको प्राणी उद्यानलाई **क्षेत्रीय प्राणी उद्यानको रुपमा** विकास गर्नका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ । त्यसैगरी वडा नं १४ मा रहेको बाउन्नकोटी सामुदायिक वनलाई थप गुल्जार बनाइनेछ ।

साहित्य, कला र संस्कृति :

४६. नगरस्तरीय भाषा, कला संस्कृति सम्बन्धी सम्पूर्ण क्रियाकलापहरुलाई व्यवस्थित गर्नको लागि **आवश्यक संस्थागत व्यवस्था** गरी उक्त संस्थाको समन्वयमा प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु संचालन गरिनेछ ।

४७. मौलिक सिर्जनाका माध्यमद्वारा समाजका उपयोगी कृतिहरुको संरक्षण, विद्वानहरुको सम्मान र साहित्यिक गतिविधिहरुको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

४८. समाजमा विद्यमान **छाडा संस्कृति निरुत्साहित** गर्दै मौलिक, हितकारी सांस्कृतिक मूल्य मान्यताको विकासका लागि विविध कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

४९. नगर भित्रका उत्कृष्ट कलाकारहरु पुरस्कृत गर्ने, कलाको संरक्षण गर्नेलगायतका कामहरुलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ । नगरपालिका भित्र लुकेर रहेका प्रतिभाहरुको पहिचानको लागि विभिन्न प्रकारका मैत्रीपूर्ण प्रतिस्पर्धा गरी कला, साहित्य र सृजनाको संरक्षण र सम्वर्द्धन गरिनेछ ।

५०. वडा नं १ मा रहेको शंकरनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह अन्तर्गत रहेको शंकरनगर वन विहार तथा अनुसन्धान केन्द्र परिसरसँग जोडिएको करिव १० कट्ठा क्षेत्रफलमा नगरपालिका, साधना कला केन्द्र र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाहरुको सहकार्य र सह-लगानीमा आधुनिक सुविधासम्पन्न **"तिलोत्तमा सांस्कृतिक भवन (नाच घर)"** सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणामा निर्माण गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

५१. तिलोत्तमाको गौरवको रुपमा रहेको **मोक्षधामको एकीकृत गुरुयोजना** बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

५२. नगरपालिका भित्र रहेका ऐतिहासिका पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरुको अभिलेखिकरण, प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक रणनीति तय गरिनुका अतिरिक्त पर्यटकीय महत्वका विविध विषयहरुलाई समेटी **वृत्त चित्र निर्माण** लगायत अन्य माध्यमबाट प्रचारप्रसार गरिनेछ ।

५३. नगर भित्रका आदिबासी, जनजाति, दलित, थारु लगायत अन्य लोपोन्मुख जातिका भाषा, धर्म र संस्कृति, ललितकलाको संरक्षणको लागि स्पष्ट नीतिको तर्जुमा गरिनुको साथै **स्थानीय कला संस्कृतिलाई आर्थिक उत्पादनसँग जोड्ने कार्यक्रम** तयार गरिनेछ ।

भवन, तथा शहरी विकास तथा पूर्वाधार :

५४. नगरमा उपलब्ध सीमित आर्थिक, सामाजिक, भौतिक र पूर्वाधारका सेवाहरुमा तीव्र बसाईसराईका कारणले निरन्तर थप चाप परिरहेको छ। नगरको योजनाबद्ध विकास मार्फत **स्वच्छ, सुरक्षित र समृद्ध र पहिचानयुक्त नगरको** रुपमा विकास गरी नगरबासीहरुको माग अनुसार सर्वसुलभ, भरपर्दो, गुणस्तरीय सहरी सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराई नगरबासीहरुको जीवन स्तरमा सुधार ल्याउनको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दातृनिकायहरुको समन्वयमा समेत कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ। भू-उपयोग नीति २०७२ एवं राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजनाबाट तयार पारिएको योजनालाई कार्यान्वयन गर्नको लागि आगामी आर्थिक वर्षमा आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरी कार्य संचालन गरिनेछ। उपर्युक्त स्थानमा **ल्याण्ड पुलिङ्गको** अवधारणा अनुसार कामको थालनी गरिनेछ।

५५. भवन निर्माण मापदण्ड २०७४ लाई कडाईका साथ कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ। सिकर्मी र डकर्मीहरुलाई भवन निर्माण प्रविधि र भवन संहिता सम्बन्धी तालीम दिई दक्ष बनाइनेछ। **किफायती आवासका नमूना नक्साहरु तयार पारी** नगरबासीलाई उपलब्ध गराइनेछ। सार्वजनिक-साझेदारी नीतिको अवधारणा अनुसार **एकीकृत आवास निर्माणको** लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

५६. नगरपालिका भित्रका **पराल र खरको छाना भएका घर परिवारलाई जस्तापाताको छानामुनी ल्याउन** कार्यविधि बनाएर कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ। त्यस्ता घरहरुलाई जस्तापातामा लाग्ने रकमको ३०% अनुदान दिईने छ।

५७. नगर भित्रका भूमिहीन, अव्यवस्थित बसोबासी र सुकुम्बासीलाई सुरक्षित बसोबासको लागि **सामूहिक आवास निर्माणको** सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

५८. आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ मा नयाँ पक्की सडक निर्माणको अलावा पुराना जीर्ण सडकको मर्मत सुधारलाई विशेष महत्व दिइनेछ। वडा नं. ११ को वडा कार्यालय भवनलाई जलाशयको बीचमा निर्माण गरी सुन्दर **नमूना वडा कार्यालयका** रुपमा स्थापित गरिनेछ। अन्य वडा कार्यालयहरुलाई समेत क्रमशः निर्माण गरिने नीति अवलम्बन गरिनेछ। पक्की सडक निर्माण कार्यमा लागत साझेदारीको अवधारणालाई निरन्तरता दिइनेछ।

५९. नगरपालिका भित्र रहेका सडकहरुको डिजिटल प्रविधिमा आधारित **Road Inventory** लाई चालु आर्थिक वर्षमा नै सम्पन्न गरी सर्वसाधारणको जानकारीको लागि उपलब्ध गराइनेछ। तिलोत्तमा

रिङ्ग रोडको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव तयारीका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । नगरपालिकाको वडा नं. १३ मा अटो व्यवसायीहरुसँगको साझेदारीमा सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणा अनुसार **"अटो भिलेज"** निर्माण गरिनेछ

६०. नगरको विद्युत सेवालाई भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउनको लागि विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरी **विद्युत पोल र ट्रान्समिटर जडान, सडक बत्ती व्यवस्थापन** लगायतका पूर्वाधारका निर्माणको कामलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।

सार्वजनिक नीजि साझेदारी :

६१. सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रमलाई अवलम्बन गरी कृषि/पर्यटन/फोहोरमैला व्यवस्थापन, उद्यम/व्यवसाय भौतिक संरचना निर्माण सहितका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । यस नगरपालिका र जनसहभागिता वास सहकारी संस्थाको लागत साझेदारीमा उन्नत स्तरको **प्रशोधन केन्द्र** स्थापना गरी फोहोरको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने कार्यको शुभारम्भ गरिनेछ । फोहोरमैला प्राविधिक सहयोग केन्द्रको सहयोगमा फोहोरमैला व्यवस्थापनको कार्य अगाडि बढाइनेछ ।

सूचना तथा संचार :

६२. नगर भित्रका सामुदायिक रेडियोहरुको साथै सञ्चारकर्मीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । स्थानीय संचार माध्यमहरुको कार्यसम्पादन र प्रभावकारिताको आधारमा साझेदारीको नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

६३. जनताको सु-सूचित हुन पाउने सूचनाको हकको प्रत्याभूति गर्न सार्वजनिक सुनुवाई, मुखपत्र प्रकाशन, **जनतासँग मेयर**लगायतका रेडियो कार्यक्रम, सार्वजनिक परीक्षण, कार्यालयबाट सम्पादित कार्यहरुको चौमासिक सार्वजनिकीकरण गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

६४. सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित तालिम, सेमिनार, लगायतका प्रवर्द्धनात्मक विषयहरुलाई सरोकारवाला निकायहरुसँग समन्वयन गरी संचालन गरिनेछ ।

६५. संचार क्षेत्रको संस्थागत विकासका लागि **"तिलोत्तमा मिडिया हाउस"** र **"संचार ग्राम"** स्थापनाको लागि आवश्यक गृहकार्य गरिनेछ ।

६६. नगरपालिकाको विकास निर्माण, सुशासन, सेवा प्रवाह, सामाजिक सचेतना लगायतका विषयमा कलम चलाउने संचारकर्मी र मिडिया हाउसहरुलाई पुरस्कृत गर्नको लागि **"उत्कृष्ट पत्रकारिता पुरस्कार**

अक्षय कोष" स्थापना गरी वार्षिक रुपमा पुरस्कृत गरिनेछ । **"लेस पेपर" को अवधारणा अवलम्वन गर्दै "पेपर लेस" कार्यालय घोषाणाका लागि पूर्वाधार खडा गरिनेछ ।**

विपद् व्यवस्थापन :

६७. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा दमकल खरिद तथा संचालनमा ल्याउन फायर म्यानको व्यवस्थापन गरिनेछ । नगर प्रमुख विपद् व्यवस्थापन कोषमा थप रकम जम्मा गर्नको लागि सहयोगीहरुलाई आव्हान गरिनेछ भने उक्त रकमको परिचालनलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ । विपद् व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी सम्बन्धी विविध कार्यहरु संचालन गरिनेछ ।

६८. नगर भित्र देखिन सक्ने विपद् पूर्वतयारी, विपत व्यवस्थपन, क्षति न्यूनीकरण लगायतका विषयहरुलाई समेटी पूर्व तयारी रणनीति तय गरिनेछ ।

६९. **तिनाउ नदी र रोहिणी नदीको उत्खनन्को कार्यलाई व्यवस्थित** गर्नको लागि स्पष्ट मापदण्ड, कार्यविधि, सघन समन्वय लगायत अन्य उपायहरुको अवलम्वन गरिनेछ भने नदी कटानको क्षेत्र व्यवस्थापन आवश्यक रणनीति तय गरिनेछ ।

छाडा चौपाया र गौशाला व्यवस्थापन :

७०. गौशालालाई बहुउपयोगी योजनाको रुपमा विकास गर्दै **धार्मिक पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको** रुपमा स्थापित गर्न निजी क्षेत्र तथा धार्मिक संघ-संस्थासँग समन्वय गरी सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रम अन्तरगत संचालन गरिनेछ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र वेवारिसे रुपमा छाडिएका छाडा चौपायाको नियन्त्रण र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्न **विशेष अभियान संचालन** गरिनेछ । यसमा विभिन्न संघ-संस्था र नगरबासीको सहयोग लिइनेछ ।

वन तथा वातावरण संरक्षण :

७१. नगर क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक तथा निजी संरचनाहरुमा **"वातावरण मैत्री स्थानीय शासन"** (EFLG) का कार्यक्रमका सूचकहरु कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ । वातावरण संरक्षण र शहरी सौन्दर्यको प्रवर्द्धन गर्दै विभिन्न स्थानका "**खुला क्षेत्र"** लाई मनोरञ्जनात्मक स्थलको रुपमा विकास गरिनेछ । स्थानीय नागरिकको संलग्नतामा न्यूनतम आधारभूत र क्रमशः उच्चस्तरका सूचकहरु निर्धारण गरी वातावरणमैत्री विकास र स्वच्छ वातावरणको कार्यक्रलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

७२. स्थानीय नागरिकलाई परिवर्तित जलवायु असन्तुलनको जीवनशैली, उत्पादन र उपभोग पद्धतिको अभ्यास गर्न आवश्यक ज्ञान, सीप,

क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । खाली, सार्वजनिक, बाँझो, पर्ति, नदी उकास र नदी किनार लगायतका जमिनमा **"वृक्षारोपण" तथा "वन विस्तार कार्यक्रम"** संचालन गरिनेछ । सामुदायिक वनसँगको सहकार्यमा **"नर्सरीको स्थापना, स्तरोउन्नती"** लगायतका कामहरु संचालन गरी नगरको आवश्यकता अनुसारका विरुवाहरुको उत्पादन गरिनेछ ।

७३. सार्वजनिक जग्गा, सामुदायिक र सरकारी वनमा उत्पादन, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय कच्चा पदार्थको आपूर्तिमा सहयोग पुर्याउर्नेगरी **वृक्षारोपण तथा सामुहिक खेती प्रणाली** नीति अवलम्वन गरिनेछ ।

७४. शंकरनगर र करहिया सामुदायिक वन क्षेत्रमा वन समूहसँग समन्वय गरी आवश्यक तारबार मार्फत चोरी निकासी तथा छाडा चौपाया समस्या समाधानका लागि थप पहल गरिनेछ ।

हरियाली प्रवर्द्धन :

७५. **"ग्रीन तिलोत्तमा, क्लिन तिलोत्तमा"** भन्ने नाराका साथ सुरुवात गरिएको **हरियाली प्रवर्द्धन अभियान**लाई प्रत्येक टोल विकास संस्था मार्फत बस्तीस्तरसम्म पुऱ्याइनेछ । हरियाली प्रवर्द्धनमा पुऱ्याएको योगदानका आधारमा टोल विकास संस्थालाई पुरस्कृत गरिनेछ । गैरसरकारी संस्था, टोल विकास संस्था, आमा समूह, युवा क्लव लगायतका सामाजिक संघ संस्थाहरुलाई **शहरी सुन्दरता अभिवृद्धि** कार्यक्रममा सहभागी बनाइनेछ ।

७६. बस्ती स्तरका सडकहरुमा कालोपत्रे गर्दा हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रमलाई टेवा पुर्याउने गरी **वृक्षरोपण कार्यक्रमलाई समेत लागत स्टिमेटमा** समावेश गरी योजना सम्झौता गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

७७. नगरको फूल (**सिटी फ्लावर**) को रुपमा घोषणा गरिएको वेगनबेलीलाई मुख्य तथा सहायक राजमार्ग, सार्वजनिक स्थल, स्कूल, कलेज, संघ संस्था लगायत हरेक नागरिकले आ-आफ्नो घरमा लगाउने कार्यलाई अभियानात्मक रुपमा संचालन गरिनेछ । **३६५ दिने सरसफाई अभियानलाई निरन्त**रता दिन उत्प्रेरित गरिनेछ । सफा शहरका सूचकहरुमा आधारित रही सरसफाईका क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइनेछ ।

७८. तिनाउ नदी र रोहणी नदी किनारालाई कोरिडोर एवं **"ग्रीन वेल्ड"** को रुपमा विकास गरिनेछ ।

टोल विकास संस्था :

७९. सहभागितात्मक योजना तर्जुका पद्धतिलाई सबल बनाउन निर्वाचित जनप्रतिनिधि एवं टोल विकास संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि

कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । सामाजिक परिचालनका माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरणका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने सरकारी एवं गैरसरकारी संस्थाहरुसँग आवश्यक समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । टोल विकास संस्थालाई नगरको विकासमा सहभागी बनाउन र उनीहरुसँगको क्षमतालाई प्रयोग गरी नगरको समग्र विकासलाई गति प्रदान गर्नको लागि निश्चित रकम छुट्टाइनेछ । टोल विकास संस्थाको समग्र कार्यसम्पादनका आधारमा थप रकम प्रदान गरिनेछ । टोल विकास संस्थाको संचालन कार्यविधि संशोधन गरी संस्थाहरु थप गतिशील तवरले संचालित हुनको लागि मार्ग प्रशस्त गरिनेछ । नगरभित्र रहेका आमा समूह, युवा क्लव, किशोरी समूह र विभिन्न समूह र संजालको रेकर्ड अद्यावधिक गरी टोलको विकासमा सक्रिय बनाइनेछ । टोल विकास संस्था, आमा समूह विभिन्न क्लबलगायतका सामुदायिक संस्थाहरुलाई विभिन्न निर्माणलगायतका सामाजिक क्रियाकलापहरुमा समन्वय, सहकार्य गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

गैरसरकारी संस्था

८०. गैरसरकारी संस्थाहरुले संचालन गर्ने सबै कार्यक्रमहरु नगरपालिकाको वार्षिक योजना किताबमा अनिवार्य रुपमा समावेश गरी नगरपालिकाको पूर्वस्वीकृती लिई नगरपालिकाले तोकेको वर्ग र क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ । गैरसरकारी संस्थालाई नगरपालिकाको विकास प्रक्रियामा सहयोगीको रुपमा योगदान गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गर्ने र उनीहरुबाट पारदर्शी उत्तरदायी सेवा प्रवाह गराउन निर्देश गर्दै आवश्यक सहयोग पुऱ्याइनेछ ।

८१. नगरपालिकाभित्र क्रियाशील **गैरसरकारी संस्थाहरुको प्रोफाईल** तयार गरि गैरसरकारी संस्थाहरुको परिचालन, नियमन, अनुगमन, मूल्याङ्कन, सहजीकरणलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।

खेलकुदः

८२. खेलकुद क्षेत्रको विकास र विस्तारमा योगदान पुऱ्याउने तथा उत्कृष्ट खेल कौशल प्रदर्शन गर्ने व्यक्तिहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । खेलको विकास र विस्तारका लागि नगरपालिका, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रका संस्थाहरुको सहकार्य र समन्वयमा खेलकुदका पूर्वाधारहरुको स्तरोउन्नती गरिनुका अतिरिक्त **वडा नं १० को रोहिणी क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको खेलमैदानको** पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

८३. नगरभित्रका अन्य फुटबल मैदान, क्रिकेट ग्राउण्ड, भलिबल ग्राउण्ड, कवर्ड हल लगायतका संरचनाहरुको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।

८४. निजी सामुदायिक र संघसंस्थाहरुको सहकार्यमा राष्ट्रिय तथा नगरस्तरीय खेलकूद प्रतियोगिताको आयोजना गरिनेछ । तिलोत्तमा रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिता सुरुसँगै **नगरपालिकास्तरीय मेयर कप व्याडमिन्टन प्रतियोगिता** सुरुवात गरिनेछ ।

८५. नगरपालिका स्तरीय विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरिनेछ । खेलकूद विकास गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

८६. नगरस्तरीय खेलकुदको प्रवर्द्धनका लागि नगरस्तरीय **"खेलकुद विकास समिति"** गठन गरिनेछ ।

युवा सम्मान कार्यक्रम

८७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नगरको प्रतिष्ठा बढाउन योगदान पुऱ्याउने युवा र युवाको क्षेत्रमा उत्कृष्ट काम गर्ने संस्थालाई सम्मान एवं पुरस्कृत गरिनेछ । युवाहरुको क्षमता प्रष्फुटनका लागि युवा परिचालन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । प्रत्येक वडाका युवाहरुलाई सीपमूलक तालिम प्रदान गरिनेछ । युवा केन्द्रित लैङ्गिक समानता र सशक्तिकरण, लागुऔषध दुर्व्यसन, सकारात्मक सोंच, मनोसामाजिक परामर्श जस्ता कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । **युवा उद्यमशीलता अनुसन्धानमूलक कार्यक्रम संचालन** गरिनेछ । युवा प्रतिभा उद्यमीको खोजी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । युवा उद्यमी केन्द्र स्थापनाको लागि अध्ययन गरिनेछ । युवाको साहस, सिर्जनाशीलता, आत्मविश्वास, उद्यमशीलताको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै शिक्षित, सीपयुक्त, अनुशासित र उद्यमशील युवा शक्तिलाई **नगरको मानवीय पूँजीको रुपमा** स्वीकार गर्दै नगरको समग्र विकासमा परिचालन गरिनेछ ।

८८. खेलकूद, सामाजिक विकास, वातावरण संरक्षण विपत, प्रकोप व्यवस्थापन सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणलगायतका क्षेत्रमा स्वयंसेवकको रुपमा युवाहरु परिचालन गरिनेछ । आगामी स्वयंसेवक परिचालन र व्यवस्थापन कार्यविधि तयार पारी स्वयंसेवक दस्ता खडा गरिनेछ । हरेक स्वयंसेवक दस्ता मार्फत नैतिकता नागरिक गुण एवं अनुशासनको विकास गर्न मुलुक र नगरप्रति दायित्वबोध गराउने तथा श्रमको सम्मान गर्ने अभियानात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

स्वयंसेवक सेवा :

८९. नगरको समग्र विकासमा सबै क्षेत्र र समुदायकै बराबर दायित्व रहेको हुन्छ । नगरपालिकाले अभियानको रुपमा अगाडि सारेको नगर सरसफाई र हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम एउटा उदाहरण हो । स्वयंसेवी क्रियाकलाप संचालन गर्न गैरसरकारी संघ-संस्था, नागरिक समाज, निजी क्षेत्रहरु सक्रिय रहेका छन् । स्वयंसेवाको महत्वलाई समाज, टोल र बस्तीस्तरमा स्थापित गरी स्वयंसेवाको दायरालाई सामाजिक जीवनका अन्य आयामहरुमा विस्तार गरी समुदायस्तरबाटै स्वयमंसेवी क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइनेछ ।

९०. **नगर प्रमुखको नेतृत्वमा स्वयंसेवक परिचालन रणनीति तय गरिनेछ ।** स्वयसेवालाई व्यक्तिको जीवन पद्दतिको रुपमा विकास गर्न सबै विद्यालय तथा शिक्षण संस्थालाई आह्वान गरी विद्यार्थीहरुमा स्वयंसेवी भावनाको विकास हुने प्रणालीको शुरुवात गरिनेछ । **औपचारिक अध्ययनको अङ्गकै रुपमा स्वयंसेवालाई अङ्गिकार** गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

९१. स्वयंसेवाको क्षेत्रलाई फराकिलो र व्यवहारिक बनाउन नीतिगत खाका तयार गरिनेछ । **राष्ट्र सेवाको रुपमा लामो अनुभव हासिल गर्नुभएका सम्मानित व्यक्तित्वहरुलाई स्वयंसेवकको** रुपमा परिचालित हुने अवसर सिर्जना गरी उत्प्रेरित गरिनेछ । प्राविधिक, व्यवसायिक एवं व्यवस्थापकीय क्षेत्रमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई समेत नगरको आवश्यकता अनुसार स्वःस्फूर्त परिचालित हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

न्यायिक समिति :

९२. नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐनअनुसार नगरपालिकालाई प्रदत्त काम, कर्तव्य र अधिकारको सुव्यवस्थित रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । बाँकी रहेका कानूनहरुको निर्माण कार्य यसै आर्थिक वर्षको ६ महिना भित्र सम्पन्न गरी कार्यान्वयन ल्याइनेछ । न्यायिक समितिको कामलाई वस्तुपरक बनाउन संस्थागत विकास गरिनेछ ।

९३. विवाद समाधानका वैकल्पिक उपाय एवं मेलमिलाप सम्बन्धी विद्यमान प्रक्रियालाई थप स्पष्टता साथ अगाडी बढाइनेछ । नयाँ कानून, कार्यविधि, मापदण्डको अध्ययन अनुसन्धान एवं मस्यौदा तयार पारिनेछ । **स्थानीय न्याय सम्पादन प्रकृयालाई छिटो छरितो** र थप व्यवस्थित गरिनेछ ।

महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा समाज कल्याण :

९४. महिला, बालबालिका तथा फरक क्षमता भएकाहरुसँग सम्बन्धित चेतनामूलक प्रचारप्रसार तथा सामाग्री उत्पादन, प्रकाशन, प्रशासन र वितरण गरिनेछ । सञ्चार माध्यमसँगको सह-कार्यमा लैङ्गिक क्षमता सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न रेडियो जिङ्गल उत्पादन तथा प्रसारण, पोष्टर, होर्डिङ्ग बोर्ड राख्ने जस्ता कार्य गरिनेछ । महिलामाथि हुने **हिंसा न्यूनीकरणका लागि अभियान संचालन** गरिनेछ । किशोरीको बहुआयामिक विकास, लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा, प्रजनन स्वास्थ्य र बाल अधिकार प्रवर्द्धन अन्तर्गत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

९५. **बढीमा दुई सन्तान (छोरी मात्र) जन्माई बन्ध्याकरण गर्ने** दम्पत्तिलाई पुरस्कार तथा सम्मान प्रदान गरिनेछ ।

९६. **एकल महिलाको** नाममा संचालित व्यवसाय र एकीकृत सम्पत्ती करमा १५ प्रतिशत छुट उपलब्ध गराइनेछ ।

९७. पूर्ण अशक्त, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पुनर्स्थापना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । **अपाङ्गता भएका व्यक्तिमैत्री भौतिक संरचना** निर्माणको पहल गरिनेछ । जनप्रतिनिधिहरुलाई लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तिकरण, लैङ्गिक हिंसा निवारण तथा बालअधिकार सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

९८. **बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम**लाई विशेष अभियानका साथ संचालन गरिनेछ । सार्वजनिक जग्गाको व्यवस्थापन गरी यसै आर्थिक वर्षदेखि केही वडामा **बाल उद्यान** निर्माण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ ।

९९. बालबालिकाको चौतर्फी विकासका लागि र प्रतिभावान बालबालिकाको पहिचान र प्रोत्साहनका लागि विविध कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । त्यसैगरी **बालश्रम, बाल विवाह न्यूनीकरणका लागि अभियानात्मक** कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१००. जेष्ठ नागरिकहरुको सम्मानका लागि सरोकारवालाहरुको संयोजनमा **"ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य शिविर" "ज्येष्ठ नागरिक सम्मान"** कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१०१. नगरपालिकाको वडा नं. ९ मंगलापुरमा आधुनिक पार्क सहितको **"ज्येष्ठ नागरिक मिलन"** केन्द्र स्थापनाको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

१०२. **जातीय विभेद न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माणका** लागि अभियानात्मक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१०३. किशोर किशोरीहरूलाई **साथी शिक्षा (Peer education),** प्रजनन स्वास्थ्य र यौनसम्बन्धी विषयहरूमा चेतना अभिवृद्धि गरी सभ्य र सुरक्षित व्यवहार प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिईनेछ । समावेशी विकासका सम्बन्धमा संविधान प्रदत्त हकहरु तदारुपकताका साथ कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।

१०४. वडा नं. ४ को तल्लो डिङ्गरनगर र वडा नं १३ को मडाहामा आधुनिक **"बाल उद्यान"** निर्माण कार्यको थालनी गरिनेछ ।

१०५. नगर भित्रका विभिन्न **दासंस्कार** स्थलहरुको स्तरोउन्नती तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

भू-उपयोग नीति र सार्वजनिक जग्गा व्यवस्थापन :

१०६. भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरी भू-उपयोग नीतिले अंगिकार गरेका प्रावधान अनुसार औद्योगिक, आवासीय, कृषि, मनोरञ्जन, वन उद्यानलगायतका क्षेत्रहरु तेकिनेछ । नगरपालिकाभित्र रहेका ऐलानी, पर्ती र **सार्वजनिक जग्गाको नक्साङ्कन र सिमाङ्कन** गरी संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि उपयुक्त कार्ययोजनाका साथ काम सुरु गरिनेछ । भू-उपयोग नीति २०७२ ले निर्दिष्ट गरे अनुसारको भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न चालु आर्थिक वर्षमा कार्य प्रारम्भ गरी आगामी आर्थिक वर्षमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । **घर जग्गाको विक्री वितरणलाई वैज्ञानकि रुपमा व्यवस्थापन** गरिनेछ ।

१०७. अतिक्रमित तथा अन्य सरकारी/सार्वजनिक जमिनको लगत संकलन तथा तारबार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ । अतिक्रमित सार्वजनिक जग्गाको पहिचान गरी पुनः सार्वजनिकीकरण गर्न सबैको सहयोग लिइनेछ ।

१०८. सम्पूर्ण नगरको **पुनर्नापीको कार्यक्रमलाई** म्याचिङ्ग फण्डको रुपमा रकम विनियोजन गरी पुनर्नापी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

गरिवी न्यूनीकरण :

१०९. **'एक घर : एक बैंक/सहकारी खाता, एक महिला : एक बैक/सहकारी खाता अभियान'** सञ्चालन गरी सरकारको आर्थिक/सामाजिक सहयोग सबै परिवारमा सिधै पुग्ने वातावरण मिलाइनेछ ।

११०. **"सामाजिक परिचालन कार्यक्रम"** र स्थानीय विकास कोषको कार्यक्रमलाई पुनमूर्ल्याङ्कन कार्यविधि निर्माण मार्फत प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाइनेछ । स्थानीय विकास कोषको रकमलाई यकिन सहित प्रभावकारिताको लेखजोखा गरी नयाँ सोचका साथ अगाडि बढाइनेछ ।

यातायातः

१११. सवारी दूर्घटना न्यूनीकरण, सडक सुरक्षा कार्ययोजना, सवारी दुर्घटना र सुरक्षित यात्रासँग सम्बन्धित सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु अभियानका रुपमा सञ्चालन गरिनेछ । मुख्य राजमार्गमा **ट्रिपरबाट हुने दुर्घटनालाई न्यूनीकरण** गर्नका लागि सरोकारवालासँग छलफल गरी उपयुक्त रणनीति अपनाइनेछ । ट्राफिक प्रहरीसँगको सहकार्यमा मुख्य-मुख्य बजार केन्द्रमा **ट्राफिक संकेत** चिन्हहरु निर्माण गरिनेछ । ट्राफिक सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यातायात कम्पनीहरुसँगको सहकार्यमा जथाभावी फोहोर फाल्ने कार्यको अन्त्य गरी **सवारीसाधनमा नै डष्टबिन** राख्ने व्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य गरिनेछ ।

११२. छिमेकी नगरपालिकासँगको सहकार्यमा सार्वजनिक निजी साझेदारी ढाँचामा बुटवल बेलहियासम्म **मास ट्रान्सपोटेशन** क्षमताका **विद्युतीय बस** संचालन प्रक्रियाको थालनी गरिनेछ ।

खानेपानी तथा सरसफाई :

११३. खानेपानी सेवा संचालन सम्बन्धी निर्देशिका,२०६९ को प्रावधान अनुरुप खानेपानी उपभोक्ता तथा सरसफाई संस्थाले उपभोक्तालाई दिँदै आएको **खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधाको नियमन** गरिनेछ । नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, उपभोक्ता समिति र स्थानीय नागरिकको सहभागिता र लागत साझेदारीमा खानेपानी तथा सरसफाईको सेवा क्षेत्र विस्तार र सेवा स्तर वृद्धिका लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि वढानुका साथै प्रशोधन केन्द्र सहितको ढल निर्माण योजनाको कार्य आगाडी बढाइनेछ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ लाई **सरसफाई वर्ष घोषणा** गरी अभियानात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । खानेपानी प्रदाय संस्थाहरु र सम्बन्धित वडा कार्यालयहरु बीच सघन समन्वयको कामलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

११४. खानेपानी उपभोक्ता तथा सरसफाई समितिहरुसँगको साझेदारीमा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत सरसफाईलाई दिगो बनाउन तालीम तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमलाई टोल विकास संस्था मार्फत वस्तीस्तरमा पुऱ्याइनेछ । आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ लाई संघीय सरकारले घोषण गरेको राष्ट्रिय सरसफाई अभियान वर्षलाई टेवा पुर्याउन र नगरपालिकालाई पनि **पूर्णसरसफाईयुक्त नगरपालिका घोषणा गर्नको लागि आवश्यक रणनीति** तय गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । सरसफाईमा नमूनाको रुपमा प्रस्तुत हुने **टोल विकासका संस्थाहरुलाई पुरस्कृत** गरिनेछ ।

११५. सबैलाई स्वच्छ खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउनको लागि **"एक घर-एक धारा" को** कार्यक्रमलाई खानेपानी संस्था, प्रदेश तथा संघीय सरकारसँगको समन्वयमा अगाडि बढाइनेछ ।

११६. खानेपानी योजना सुरु नभएका १३, १४, १७ नं. वडाहरुमा सह-लगानी खानेपानीका योजनाहरु संचालन गर्न संघीय सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । साथै अन्य वडाहरुमा क्षेत्र विस्तारका लागि समेत आवश्यक सहयोग र पहल गरिनेछ ।

११७. खानेपानी प्रदायक संस्थाहरुलाई विद्युत प्राधिकरणले लिँदै आएको **डिमाण्ड चार्ज** हटाउनको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

राजस्व प्रशासन :

११८. नगरबासीलाई कर तिर्नु बोझ नभई आफ्नो दायित्व र कर्तव्य हो भन्ने कुरा प्रत्याभूत गराउन कर प्रशासनका सर्वमान्य सिद्धान्तका आधारमा हरेक क्षेत्रमा **प्रगतिशील कर प्रणालीको** अवलम्वन गरिनेछ । करको दर भन्दा दायरालाई प्राथमिकता दिई सोही अनुसार करका नीतिहरु तय गरिनेछ । आगामी आर्थिक वर्षमा **राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन** गरी राजस्व परिचालनका थप स्रोतहरुको पहिचान गरिनेछ । सबै वडा कार्यालयमा अप्टिकल फाईवर जडान गरी राजस्व राजस्व प्रशासनलाई छिटो, छरितो, करदातामैत्री र सूचना प्रविधिमा आधारित बनाइनेछ । आर्थिक वर्षको पहिलो ३ महिना भित्रमा तोकिएको कर भुक्तानी गर्ने करदातालाई लाग्ने करमा १० प्रतिशत छुटको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

११९. नेपाल सरकारको निर्णयानुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त **घर बहाल कर** संकलनको अधिकारलाई "संक्षिप्त मापदण्ड" जारी गरी "वृहत अभियान" का साथ संकलन गरिनेछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसार आगामी श्रावण १ गते देखि "**एकीकृत सम्पत्ती कर"** लागू गरिनेछ । यो कर लागू गर्दा जग्गाको मूल्यांकन र दरलाई सर्वसाधारणको हितलाई ध्यान दिएर निर्धारण गरिनेछ । साथै करका सर्वमान्य सिद्धान्त, कर लागू गरेका अन्य पालिकाहरुको असल अभ्यास, विज्ञ एवं आमनगरबासीहरुको राय, परामर्शका आधारमा **वैज्ञानिक र सामाजिक न्यायका सिद्धान्तका आधारमा प्रगतिशील ढाँचामा कर** लगाईनेछ ।

१२०. नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसार प्राप्त अधिकारको अधिनमा रही ढुङ्गा-गिट्टी, बालुबा, रोडा, माटो, ग्राभेललगायतका नदीजन्य पदार्थ, हाटबजारलगायतका नगरपालिकाका सम्पत्तिको रुपमा रहेका राजस्वका स्रोतहरुको

पहिचान गरी ठेक्कापट्टा लगाउने काम तोकिएको समयमै सम्पन्न गरिनेछ । सबैभन्दा धेरै कर दाखिला गर्ने करदातालाई **"उत्कृष्ट करदाता"**को रुपमा पुरस्कृत गरिनेछ । सबै आर्थिक तथा व्यापारिक क्रियाकलापहरुलाई करको दायरामा ल्याई आन्तरिक आम्दानीको दायरालाई फराकिलो बनाईनेछ ।

१२१. रु. एकलाख भन्दा बढीको खर्चको विवरण वेवसाइड साईट मार्फत सार्वजनिकीकरण गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ भने **"आन्तरिक लेखा परीक्षण"**लाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

१२२. एकीकृत सम्पत्ती करबाट संकलित राजस्वको २५ प्रतिशत रकम सम्बन्धित वडाको विकासका लागि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।

योजना तर्जुमा, अनुगमन एवं तथ्याङ्क प्रणाली तथा अनुसन्धान र विकासः

१२३. नगरबासीहरुका विकासका आकांक्षालाई पूरा गर्न एवं समृद्ध नगरको सपनालाई यथार्थतामा परिणत गर्न योजना प्रणालीको अहंम् भूमिका रहने विषयलाई आत्मसात गर्दै समग्र योजना तर्जुमा प्रणालीलाई यथार्थपरक, व्यवहारिक समुदायको अवनत्व रहने, टिकाउ र गुणस्तरीयता निर्माणको कार्यलाई सुनिश्चितताका साथ **प्रोजेक्ट बैंक**लाई परिस्कृत तवरले संचालन गरिनेछ । केन्द्रीय, प्रादेशिक, क्षेत्रगत र स्थानीय योजनाबीच तादाम्यता कायम गरी नगरको सर्वाङ्गीर्ण विकास र समृद्धिको स्पष्ट दृष्टिकोण सहितको **"दीर्घकालिन योजना"** निर्माण गरिनेछ ।

१२४. उक्त योजनामा स्वास्थ्य, खानेपानी, भौतिक पूर्वाधार लगायत नगर सरकारका सबै प्राथमिकताहरु समावेश गरिनेछ । नगरको समग्र विकासको खाका कोर्नको लागि नगर प्रमुख अध्यक्ष रहने सात सदस्यीय **"नगर योजना आयोग"** को गठन गरिनेछ । **Think tank** को रुपमा **विषय विज्ञहरुको Roster** खडा गरिनेछ ।

- आगामी आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ मा विभिन्न आयोजनामा छुट्टाइएको पूँजीगत खर्चको न्यूनतम **७० प्रतिशत रकम चैत्र मसान्त भित्रै खर्च गर्ने** सुनिश्चिताका लागि नगरपालिकाको आन्तरिक संयन्त्र परिचालन गरिनेछ । योजना अनुगमनको वार्षिक कार्यतालिका र सूचक निर्माण गरी परिणाममुखी अनुगमनलाई प्राथमिकता दिइनेछ । योजनाहरुको अनुगमन प्रणालीमा स्थानीय सरोकारवालाहरुको सहभागितालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

सार्वजनिक सेवा प्रवाह, सुशासन क्षमता विकास

- नगरपालिकाको मुख्य प्रशासनिक भवन, अतिथि गृह, सभाहल निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिई तोकिएको समयमै गुणस्तरीय रुपमा सम्पन्न गरिनेछ । अब बन्ने नगरपालिकाको प्रशासनिक भवनलाई **"मिनी सिंहदरवार"** र **भविष्यको महानगरको मुख्यालय** रहेनगरी रहनेगरी आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गरी सुविधा सम्पन्न अत्याधुनिक प्रशासनिक केन्द्रको रुपमा विकास गरिनुका साथै आधुनिक बगैचा, विद्युतीय पुस्तकालय, एटिएम, बैंकको एक्टेन्सन काउन्टरलगायतका सुविधाहरु उपलब्ध गराई **एकद्धार प्रणालीमार्फत सेवा** पुर्याउने गरि कार्य प्रारम्भ गरिनेछ ।
- राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुलाई दिँदै आएको ३०% भत्ता हटाई कार्य सम्पादनका स्पष्ट मापनयोग्य सूचक सहितको **"कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणाली"** निर्माण गरी कर्मचारीलाई प्रोत्साहित गर्न अतिरिक्त सेवा र समयको आधारमा सुविधा प्रदान गरिनेछ । नगरपालिकामा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने **कर्मचारीलाई पुरस्कृत** गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- नगरपालिका वा सम्पूर्ण वडाहरुमा **कम्प्यूटर प्रणालीबाट सेवा प्रवाह** गर्ने कार्यलाई तीव्रता दिई स्वचालित बनाइने छ ।
- नगरपालिकाको **संगठन संरचना अध्ययन** गरी नगर सरकारको आवश्यकता अनुसारको संगठनात्मक संरचनाको निर्माण गरिनेछ ।
- विभिन्न स्थानमा रहेका सरकारी तथा **सामुदायिक भवनहरुको रेकर्ड अद्यावधिक** गरी अधिकतम प्रयोगमा ल्याउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- मोवाईल एप्लिकेशन निर्माण गरी नगर सरकारका आधारभूत सूचना, करका दर, फोहोरमैला सेवा शुल्क, फोहोर उठ्ने कार्यतालिका लगायतका अन्य समसामयिक सूचनाहरु उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- नगरपालिका कार्यालयलाइ **ISO Certificate** प्राप्त गर्नका लागि चुस्त व्यवस्थापकीय प्रणालीको अवलम्वन, आवश्यक भौतिक पूर्वाधार एवं जनशक्ति विकास लगायत संगठन संरचनाको ढाँचा तयार पारी सोही अनुसार व्यवस्थापकीय प्रणालीको विकास गरिनेछ । नगरपालिका भित्रको दर्ता, चलानी तथा

महत्वपूर्ण डकुमेन्टलाई दीर्घकालसम्म जोगाई राख्नका लागि अफिस **Automation प्रणालीलाई** आगामी आर्थिक वर्षदेखि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

- नगरपालिकामा विद्यमान जनशक्तिको लेखा परीक्षण सँगसँगै कार्यसम्पादनका स्पष्ट सूचक निर्माण गरी आगामी ३ वर्षमा नगरपालिकालाई **"उत्कृष्टताको केन्द्र" (Center for Excelence)** को रुपमा विकास गरिनेछ । सदाचार प्रवर्द्धन गर्न र भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको अन्त्य गर्नको लागि भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापमा **शुन्य सहनशीलता (Zero Tolerance)** को नीति अवलम्वन गर्दे भ्रष्टाचार गर्ने र गराउने दुवैलाई कानूनको दायारमा ल्याईनेछ ।
- नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा र सुविधाहरुलाई क्रमशः डिजिटलाईजेशन गर्दै सेवा प्रवाहलाई सहज र पारदर्शी बनाईनेछ । नगर सरकारका निर्णय प्रक्रिया सरल, सहज र पारदर्शी बनाउँदै **काम पन्छाउने प्रणालीलाई पूर्ण** रुपमा निरुत्साहित गर्दै नजितामुखी कार्यप्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- प्रचलित कानूनको अधिनमा रही थप नगर प्रहरीको भर्ना गरी नगरको नियमनकारी भूमिलाई प्रभावकारी बनाइनेछ भने बजार, बालश्रम, विद्यालय, व्यवसाय दर्ता र संचालन, मदिरा बिक्री वितरण र सेवन, घर निर्माण, सार्वजनिक जग्गाको साँध, सीमाना, ईन्धन डिपो, होटल, दुध डेरी, मासु पसल, औषधी पसल लगायतका नागरिकको जनजीविकासँग सम्बन्धित विषयहरुलाई प्रचलित कानूनको अधिनमा कडाईका साथ अनुगमन गरी **स्थानीय सरकारको अनुभूति** गराइनेछ ।
- जनप्रतिनिधि, कर्मचारीलगायत नगरभित्रका विभिन्न जातजाति, भाषाभाषि, वर्ग, समुदायहरुको **क्षमता अभिवृद्धि** गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- नगर भित्र रहेका **सुरक्षा निकायहरुको भौतिक पूर्वाधार, सवारी** साधनको उपलब्धता, दरबन्दी अनुसारको जनशक्ति व्यवस्थापन लगायत अन्य संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक रणनीतिको अवलम्वन गरिनेछ ।
- स्थानीय सुरक्षा निकाय र सरोकारवालाहरु बीच **सुरक्षा व्यवस्थालाई सवल** बनाउन आवश्यक अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

- नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन र प्रचलित अन्य कानूनले निर्दिष्ट गरेको व्यवस्था अनुसार स्थानीय तह र सामुदायिक संघ संस्थाहरुलाई **स्थानीय सरकारप्रति उत्तरदायी बन्नुपर्ने व्यवस्था**लाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

आदरणीय महानुभावहरु !

- प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तिलोत्तमालाई समृद्ध बनाउने मार्गदर्शक दस्तावेज हो । नगरलाई समृद्ध बनाउन सबै नगरबासीको आ-आफ्नो ठाउँमा उत्तिकै महत्वपूर्ण भूमिका छ । यो नीति तथा कार्यक्रम सरकारी, गैरसरकारी, निजी, सहकारीलगायत विकासका सबै साझेदार वा पक्षधरको लागि मार्ग चित्र हो । रुपन्देहीकैं मध्यभागमा अवस्थित यस नगरपालिकालाई विकासका दृष्टिकोणले नमूना बनाउन हामीहरु दत्तचित्त भएर लागेका छौं । नगरको विकास सबैको विकास हो । यसैले विकास/निर्माणका काममा आ-आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग पुर्याउन र रचनात्मक सुझाव, सल्लाह दिन हामी नगरबासीलाई हार्दिक आग्रह गर्दछौं । हामीले नगरबासीबाट प्राप्त रचनात्मक सुझाव, सल्लाहलाई सधैं आत्मसाथ गर्नेछौं । विकास/निर्माणका काममा हामीहरु सबैको एउटै दृष्टिकोण हुनुपर्छ भन्नेमा हामीहरु दृढ छौं ।
- अन्तमा, प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सबैको सहकार्य र स्वामित्व अपरिहार्य छ । यसको सफल कार्यान्वयनका लागि सम्पूर्ण सरकारी निकायहरु, विभिन्न राजनीतिक दलहरु, विभिन्न संघ संगठनहरु, गैरसरकारी संस्थाहरु, निजी तथा सहकारी क्षेत्रलगायत सबैको सद्भाव, सहभागिता र सहयोग हुनेमा विश्वास व्यक्त गर्दै सम्मानित नगर सभाबाट रचनात्मक सुझाव सहित नीति तथा कार्यक्रम पारित हुनेछ भन्ने हार्दिक अपेक्षाका साथ बिदा लिन्छु ।

धन्यवाद !

बासुदेव घिमिरे
नगर प्रमुख